

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОВІТРЯНИХ СИЛ ІМЕНІ ІВАНА КОЖЕДУБА

СОЦІОЛОГІЯ

загальна, спеціальні та галузеві теорії

Підручник

За загальною редакцією С. М. Соболєвої

**Харків
2023**

УДК 316:355(075.8)

C54

*Рекомендовано до друку вченою радою
Харківського національного університету
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(протокол №16 від 21.12.2021)*

Автори: С. М. Соболева, кандидат педагогічних наук, доцент;
А. А. Бабич, кандидат юридичних наук, доцент;
Л. О. Петрова, кандидат філософських наук, доцент

Рецензенти:

Ю. А. Калагін, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології і публічного управління Харківського національного технічного університету “ХП”;

В. А. Мандрагеля, доктор філософських наук, професор, професор кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО “Університет менеджменту освіти” Національної академії педагогічних наук України;

В.Д.Кислий ,кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та педагогіки Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

С. М.Соболева, А. А. Бабич, Л. О. Петрова. Соціологія загальна, спеціальні та
C54 галузеві теорії: підручник; за заг. ред. С. М. Соболевої. –Х: ХНУПС, 2023. – 324с.

Підручник укладений відповідно до програми навчальної дисципліни «Соціологія» для підготовки фахівців рівня вищої освіти “бакалавр”. У підручнику висвітлено сутність, структуру і функції соціології, етапи становлення її як науки, основні соціологічні теорії та концепції зарубіжної та вітчизняної соціології, головні засади емпіричних соціологічних досліджень, особливості суспільства як соціальної системи. Визначено та схарактеризовано специфіку різноманітних галузей соціологічного знання, зокрема сутність, становлення, специфіку зарубіжної та вітчизняної військової соціології. Підручник містить графічні та статистичні матеріали.

Підручник призначений для курсантів та студентів, що вивчають дисципліни “Соціологія”, “Політологія та соціологія (в т.ч. євроатлантична інтеграція України)”, “Військова соціологія”, “Загальна та військова соціологія”. Може бути корисним магістрантам, аспірантам, ад’юнктам, які займаються дослідницькою діяльністю і використовують соціологічні методи, а також професорсько-викладацькому складу та всім, хто цікавиться проблемами соціології.

УДК 316:355(075.8)

© Соболева С. М., Бабич А. А, Петрова Л. О. 2023

©Харківський національний університет

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	
ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ	
1. ВСТУП ДО СОЦІОЛОГІЇ	
1.1. Сутність та зміст соціології як науки, її місце в системі сучасних наук	
1.2. Об'єкт, предмет та структура соціології	
1.3. Основні категорії соціології.....	
1.4. Методи соціології.....	
1.5. Функції та завдання соціології	
1.6. Закони соціології та їх класифікація.....	
1.7. Роль соціології у професійній підготовці фахівців та розвитку українського суспільства.....	
2. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІОЛОГІЇ.....	
2.1. Вчення про суспільство в окремих філософських і соціально-політичних концепціях стародавнього світу та середньовіччя.....	
2.2. Соціальна думка XVII–XIX ст.	
2.3. Огюст Конт як засновник науки «Соціологія». Значення соціології як позитивної науки про суспільство.....	
2.4. Класичний період у розвитку соціології (друга половина XIX – поч. XX ст.).....	
2.5. Історія розвитку соціології в Україні.....	
2.6. Соціологія XX століття	
3. СУСПІЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА, ЙОГО СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА.....	
3.1. Поняття суспільства як соціальної системи.....	
3.2. Типологія суспільств	
3.3. Розвиток суспільства, основні тенденції розвитку суспільства.....	
3.4. Основні теорії пояснення процесу соціальних змін	
3.5. Сутність та основні елементи соціальної структури суспільства	
3.6. Соціальна стратифікація: поняття та види	
3.7. Соціальна мобільність	
МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	
4. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	
4.1. Соціологічна робота в Україні	
4.2. Поняття конкретно-соціологічного дослідження, його види та етапи проведення.....	
4.3. Програма соціологічного дослідження, її структура та підготовка.....	
4.4. Стратегічний та робочий план соціологічного дослідження	
4.5. Розрахунок і обґрунтування вибірки	
4.6. Методика, форми й засоби збору соціологічної інформації	
4.7. Техніка обробки й методи аналізу соціологічної інформації.....	
ГАЛУЗЕВІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ.....	
5. ОСОБИСТІСТЬ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ.....	
5.1. Поняття особистості в соціології	
5.2. Соціологія особистості. Особистість як об'єкт і суб'єкт суспільних відносин.....	

5.3. Соціальна структура особистості	
5.4. Сутність соціалізації, її основні етапи та фази, інститути соціалізації людини.....	
5.5. Типологія особистості	
5.6. Соціальна девіація та її сутність. Типологія девіантної поведінки.....	
5.7. Суспільство і особистість. Шляхи взаємодії особистості з суспільством	
6. СОЦІОЛОГІЯ МОЛОДІ	
6.1. Молодь як соціально-демографічна спільнота	
6.2. Соціологія молоді, її предмет, завдання та основні категорії.....	
6.3. Дослідження молодіжних проблем та розвиток соціології молоді в Україні	
7. СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї.....	
7.1. Сутність, об'єкт та предмет соціології сім'ї. Сім'я як мала соціальна група і соціальний інститут	
7.2. Історичні типи і форми сімейно-шлюбних відносин. Соціальні функції сім'ї	
7.3. Тенденції розвитку сучасної сім'ї. Особистість в сімейно-шлюбних стосунках	
8. СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ	
8.1. Конфлікт як соціальне явище. Причини виникнення соціальних конфліктів, їх класифікація	
8.2. Концепції соціального конфлікту. Соціологія конфлікту	
8.3. Управління соціальними конфліктами	
8.4. Способи та правила поведінки у конфліктних ситуаціях.	
9. СОЦІОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ.....	
9.1. Соціологія релігії, предмет та об'єкт дослідження, становлення та місце серед інших наук.....	
9.2. Релігія як соціальний інститут. Види релігій.....	
9.3. Релігійні відносини в суспільстві, форми релігійних організацій	
10. СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ	
10.1. Поняття культури, її форми та функції.....	
10.2. Соціологія культури, її предмет, об'єкт та структура	
10.3. Методологічні підходи до соціологічного аналізу культури	
11. ВІЙСЬКОВА СОЦІОЛОГІЯ	
11.1. Військова соціологія як галузь соціології, її об'єкт, предмет, завдання та основні категорії.....	
11.2. Історія становлення зарубіжної та вітчизняної військової соціології.....	
11.3. Класичні та сучасні теорії військово-цивільних відносин	
11.4. Збройні сили в соціальній структурі суспільства	
11.5. Соціологія військового колективу	
11.6. Соціологія особистості військовослужбовця.....	
11.7. Військово-соціологічні дослідження	
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	

ВСТУП

Соціологія вважається молодого наукою, але має величезний накопичений теоретичний та практичний матеріал, що містить різноманітні теорії та концепції, технології та методики емпіричних і практичних досліджень. Сьогодні вона посідає одне із центральних місць серед суспільних наук та відіграє важливу роль у сучасній культурі суспільства. Соціологія інтегрує гуманітарні та суспільні знання в єдину систему, розкриває реальний стан і тенденції руху сучасного суспільства, дає можливість прогнозувати перспективи та виявляти відхилення в розвитку соціальних відносин, розробляє соціальні методи й системи управління соціальними організаціями.

Складність соціальних явищ та процесів українського суспільства, зокрема й у військовій сфері, потребує висококваліфікованих фахівців (офіцерів) із високим рівнем соціальної компетентності, які можуть не лише якісно виконувати свої професійні обов'язки, але й мають певну громадянську позицію та здатність швидко адаптуватися до постійних соціальних змін та трансформацій.

Призначення соціології як навчальної дисципліни – формувати у курсантів, слухачів та студентів систему знань про соціальну систему суспільства, сутність соціального життя та соціальної структури суспільства, а також навичок організації та проведення соціологічних, військово-соціологічних досліджень, аналізу соціальних явищ і процесів, соціальної та військово-соціальної діяльності та поведінки.

Даний підручник призначений для курсантів, слухачів, студентів закладів вищої військової освіти. У підручнику робиться спроба систематизації уявлень про основні соціологічні теорії та знання, понятійний апарат соціології; характеризуються основні проблеми різних предметних галузей соціологічного знання, у т.ч. військової соціології; висвітлюються актуальні проблеми формування соціальної реальності в Україні.

Навчальне видання

Соболєва Світлана Михайлівна
Бабич Андрій Анатолійович
Петрова Людмила Олександрівна

СОЦІОЛОГІЯ
загальна, спеціальні та галузеві теорії
Підручник

Відповідальний за випуск Л. О. Петрова
Техн. редактор Л.Ф.Моренець

Підп. до друку . Формат 60×84 /16.
Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.
Друк ризографічний. Ум.-друк. арк. 18,8
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготівник
Харківський національний університет Повітряних
Сил ім. Івана Кожедуба
61023, Харків-23, вул. Сумська, 77/79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5370 від 30.06.2017